

ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กับการเป็นสังคมสูงวัยไปด้วยกันได้อย่างไร

อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และ
เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การประชุมวิชาการแห่งชาติด้านสูงวัยและผู้สูงอายุ ครั้งที่ 3
จัดโดย สภาวิชาชีพไทยร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ วันที่ 22 พฤษภาคม 2558

ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กับการเป็นสังคมสูงวัยไปด้วยกันได้อย่างไร

1

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

2

นัยสำคัญจากการเป็นสังคมสูงวัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

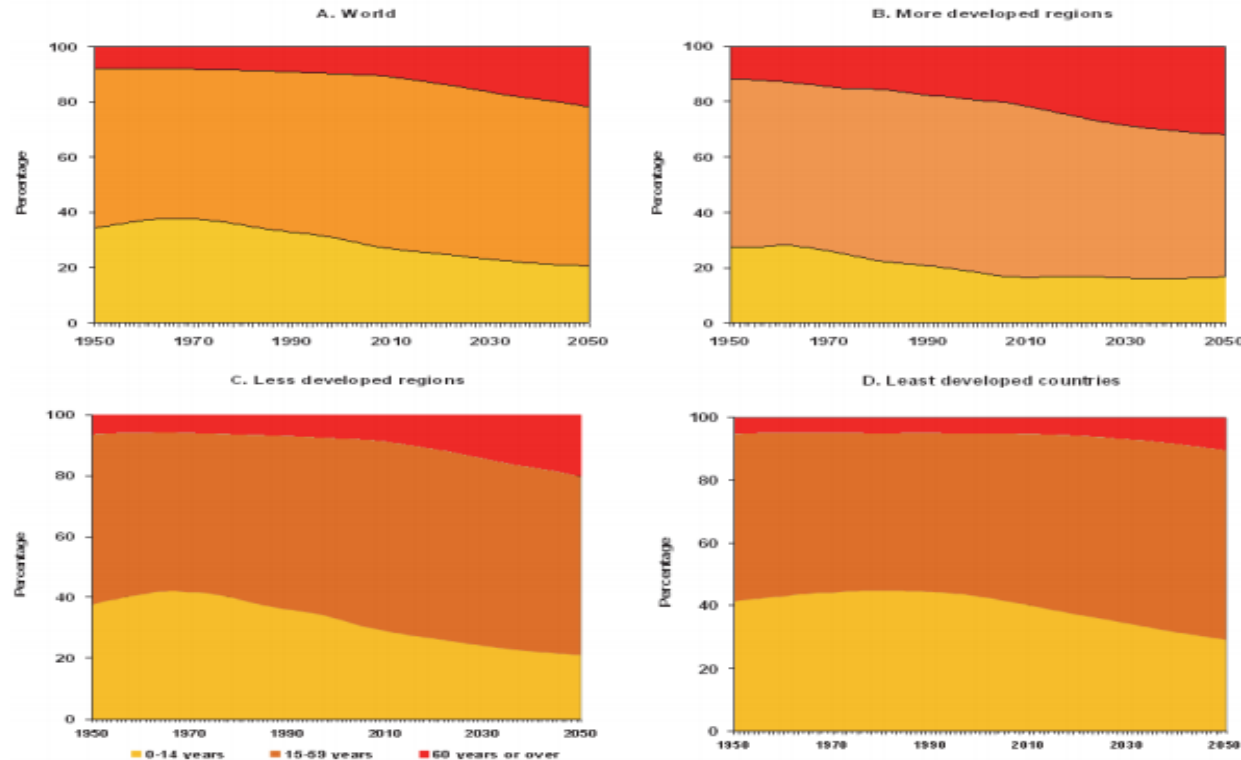
2.1 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

2.2 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านสังคม

3

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรองรับการเป็นสังคมสูงวัย

ความเร็วในการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุประเทศพัฒนาแล้วจะช้ากว่าประเทศกำลังพัฒนา

Source: UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2013) World Population Ageing 2013

ประชากรโลกมีแนวโน้มของสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนามีอัตราเพิ่มของประชากรสูงอายุเร็วที่สุด

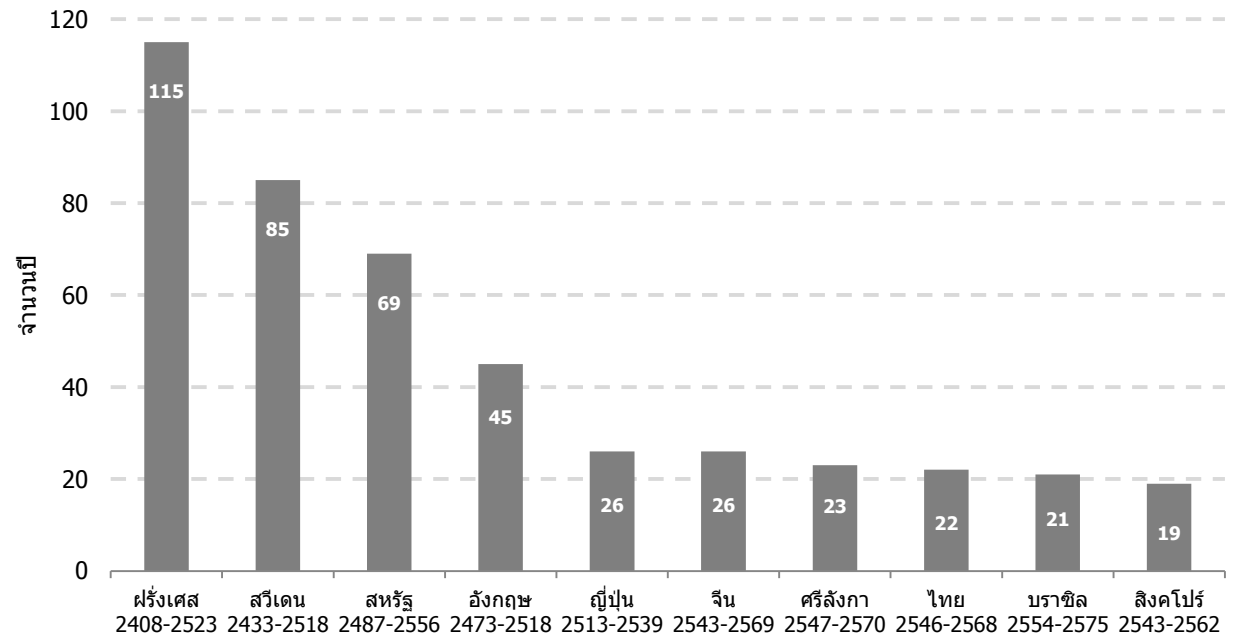
- เมื่อพิจารณาตามระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ พบว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งประเทศเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาเป็นประเทศกำลังพัฒนา และประเทศด้อยพัฒนา
- ประเทศที่พัฒนาแล้วได้เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา โดยมีอัตราเพิ่มของประชากรสูงอายุที่ช้ากว่าประเทศกำลังพัฒนาที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วภายในสองถึงสามทศวรรษ ขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาจะมีเวลา 30-40 ปีในการเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทยใช้เวลาสั้นกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว

ประเทศไทยมีความเร็วในการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุมากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว

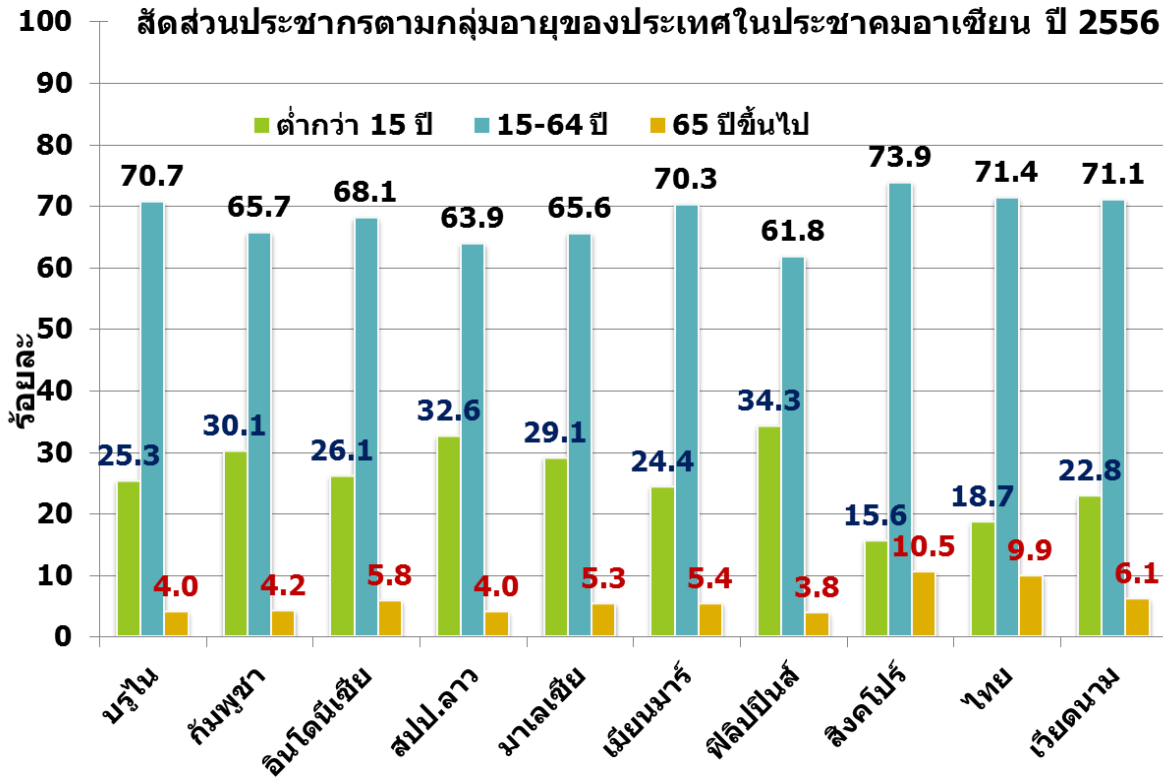
- การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปจากร้อยละ 7 เป็น 14 ของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วจะใช้เวลาค่อนข้างยาวนานหลายสิบปี อาทิ อังกฤษใช้เวลา 45 ปี และฝรั่งเศสใช้เวลา 115 ปี
- ขณะที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจะมีระยะเวลาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวค่อนข้างสั้นกว่า โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งคาดว่าจะใช้เวลาเพียง 22 ปี สะท้อนถึงการที่ประเทศไทยมีระยะเวลาในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุที่สั้นกว่าประเทศพัฒนาแล้วค่อนข้างมาก

จำนวนปีที่สัดส่วนผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็น ร้อยละ 14

Source: Kinsella K, Gist Y. Older Workers, Retirement, and Pensions. A Comparative International Chartbook. Washington,DC: U.S. Census Bureau and U.S. National Institute on Aging,1995; and U.S. Census Bureau. cited in U.S. Department of State. (2007) Why Population Aging Matters: A Global Perspective.

สถานการณ์ผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศอาเซียน

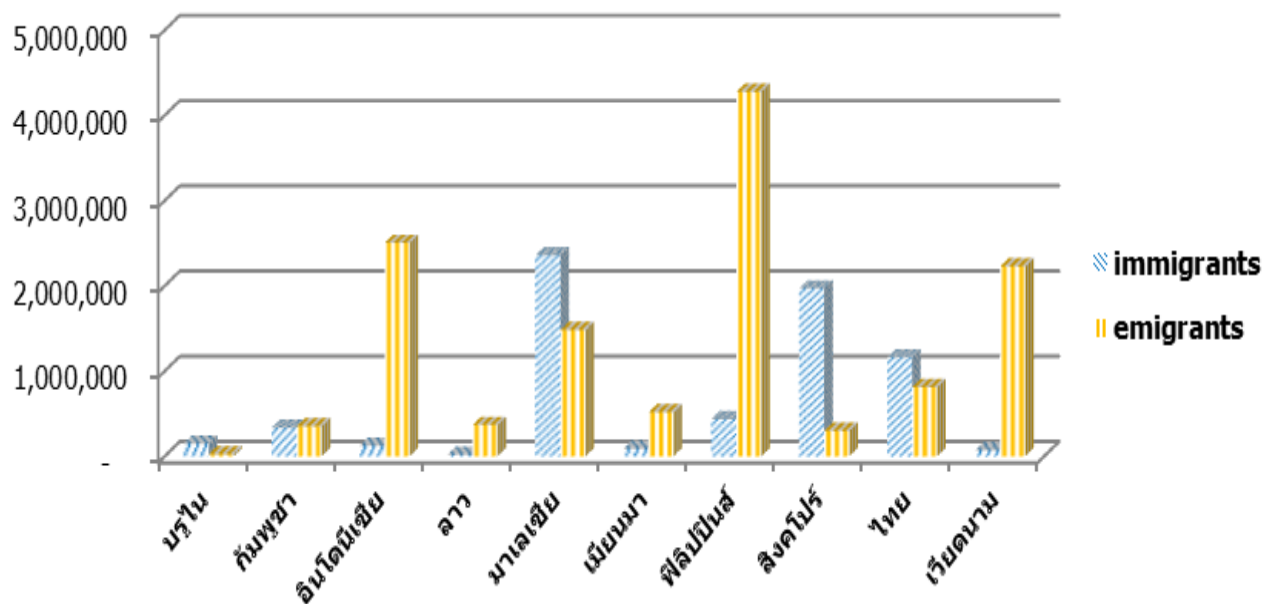
- กลุ่มประเทศอาเซียนมีประชากรรวม 615 ล้านคน คิดเป็น 1 ใน 10 ของประชากรโลก โดยประเทศส่วนใหญ่ยังมีประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานในสัดส่วนที่สูง ฟิลิปปินส์และลาวมีสัดส่วนเด็กมากที่สุด ขณะเดียวกัน สิงคโปร์ ไทย และเวียดนามมีประชากรวัยแรงงานมากที่สุด
- สิงคโปร์และไทยเป็นเพียง 2 ประเทศในอาเซียนที่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว การขาดแคลนแรงงานจึงเป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ที่มา: คำนวณจาก United Nations.(2013) World Population Prospect the 2013 Revision. และ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2555) ผลการคาดประมาณประชากรไทย พ.ศ. 2553-2583. อ้างจาก สุชาติา ทวีสิทธิ์, มาลี สันถาวรณ, ศุทธิดา ขวนวัน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

การขาดแคลนแรงงานในประเทศจะส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติเข้ามา

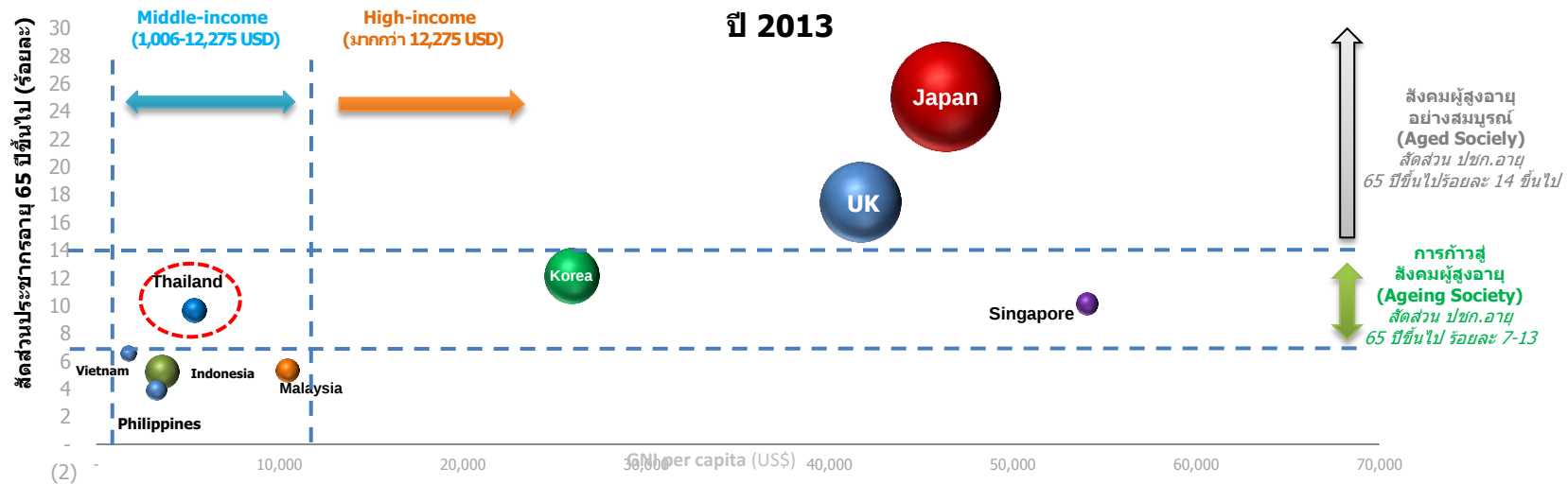
- การขาดแคลนแรงงานดังกล่าวในประเทศไทยและสิงคโปร์จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานในระดับแรงงานกึ่งทักษะและไร้ทักษะที่เข้าเมืองอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมายมากขึ้น ซึ่งทำให้การจัดสวัสดิการแรงงานต่างชาติที่เป็นระบบและได้มาตรฐานจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น

จำนวนแรงงานเคลื่อนย้ายเข้าออกของประเทศอาเซียนในปี 2553

ที่มา : The world Bank, The migration and Remittances Factbook. (2011) อ้างจาก รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ศูนย์บริหารวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2555)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่รวดเร็วจะส่งผลให้ประเทศไทยแก่มาก่อนรวย

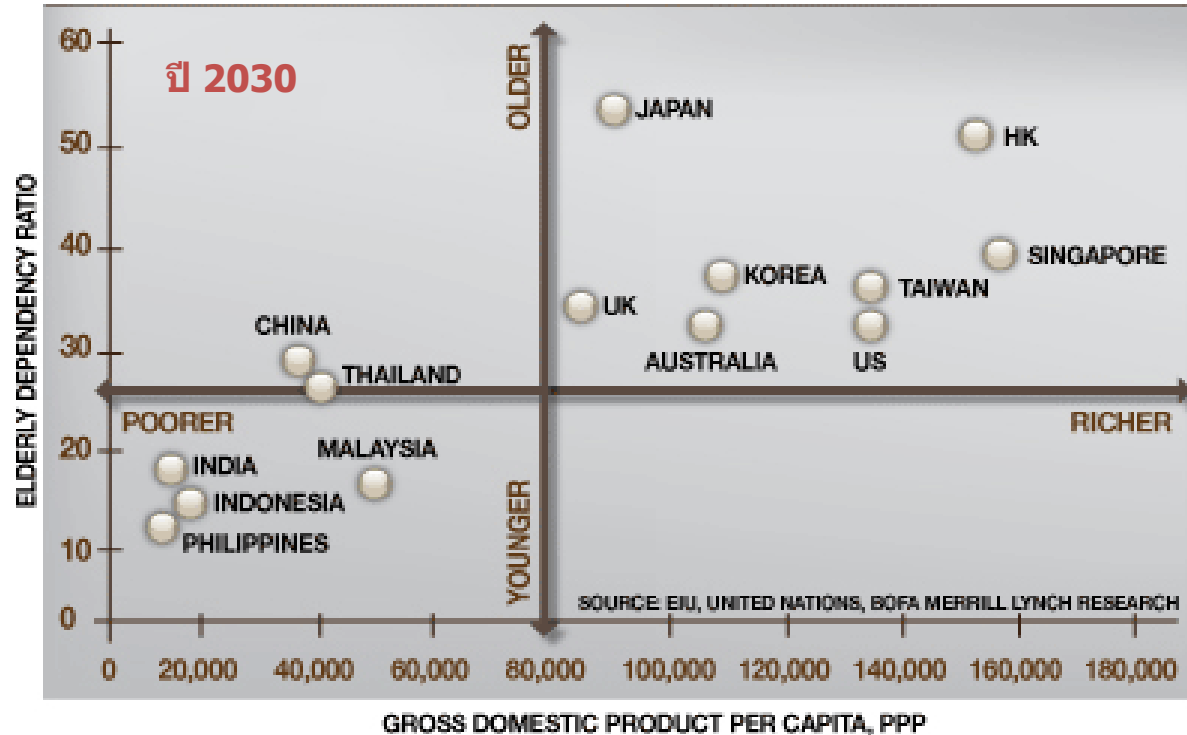
หมายเหตุ: ขนาดของวงกลมคือ ขนาดเศรษฐกิจ วัดจาก GDP at 2005 price

Source: World bank (2015)

- ความเร็วของการเพิ่มประชากรวัยสูงอายุทำให้ไทยเป็นสังคมสูงอายุก่อนที่จะมีระดับรายได้สูง จากประสบการณ์ของต่างประเทศพบว่า ประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อนประเทศไทยจะมีระดับรายได้ต่อหัวที่สูงกว่า* เช่น เกาหลีใต้และสิงคโปร์มีรายได้ต่อหัว 10,160 และ 23,420 US\$ (ปี 1999) ส่วนไทยมีรายได้ต่อหัว 1,900 US\$ (ปี 2002)
- ทั้งนี้ ในปี 2013 ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศ upper-middle income และมีสัดส่วนวัย 65 ปีขึ้นไปกว่าร้อยละ 10.7

* ตัวเลขปีในวงเล็บคือ ปีที่ประเทศนั้นๆ มีสัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด

ประเทศไทยยังอยู่ในกลุ่มรายได้ปานกลางแม้ว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

- จากการคาดการณ์ในปี 2030 เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แล้ว จะยังไม่เป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง แต่มีสัดส่วนผู้สูงอายุในระดับสูงกว่าประเทศอื่นในอาเซียน (ยกเว้นประเทศสิงคโปร์) ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญ (Bank of America อ้างถึงใน Reuters (2011))
- การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุจะก่อให้เกิดความต้องการสวัสดิการสังคมมากขึ้น เช่น การรักษาพยาบาล การดูแลผู้สูงอายุ ระบบบำนาญ เป็นต้น ขณะที่ระดับรายได้ต่อหัว/การออมของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้เกิดแรงกดดันต่อภาระด้านงบประมาณของภาครัฐเพื่อใช้จัดสวัสดิการสังคมโดยตรง

Source: Bank of America cited in themalaysianinsider.com

ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กับการเป็นสังคมสูงวัยไปด้วยกันได้อย่างไร

1

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

2

นัยสำคัญจากการเป็นสังคมสูงวัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2.1 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

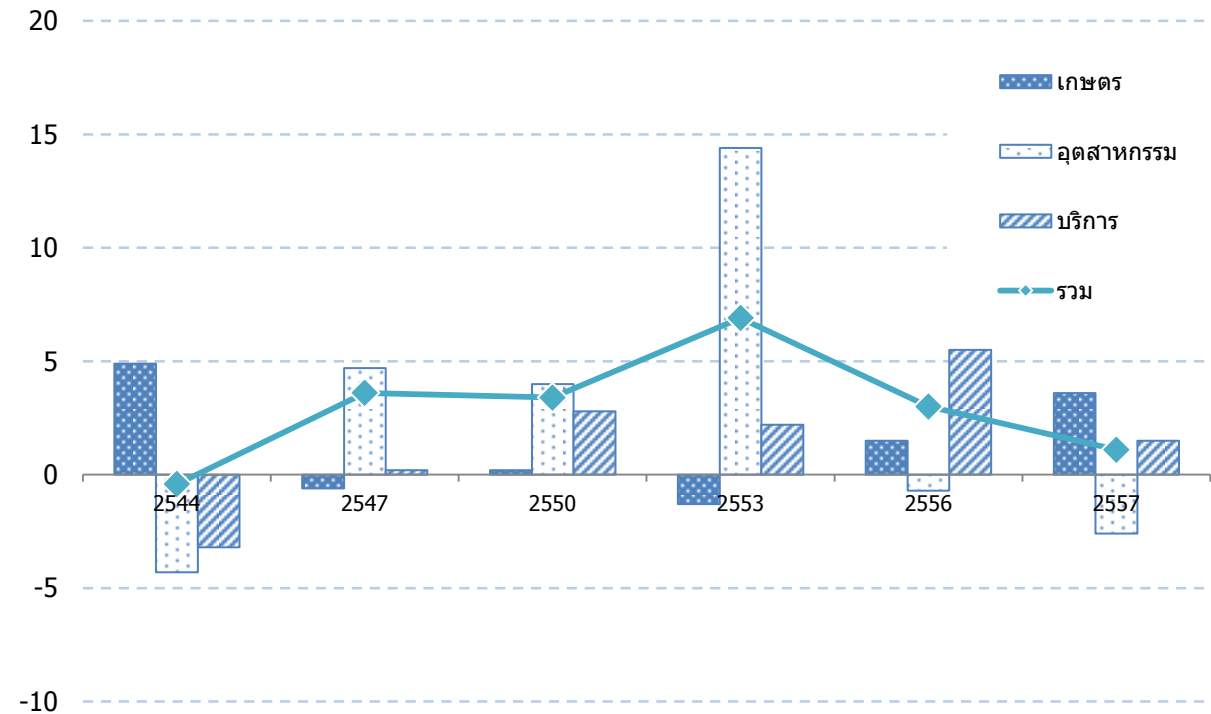
2.2 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านสังคม

3

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรองรับการเป็นสังคมสูงวัย

ผลิตภาพของแรงงานไทยยังเป็นข้อจำกัดต่อศักยภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ผลิตภาพแรงงานรายสาขาปี 2544-2557

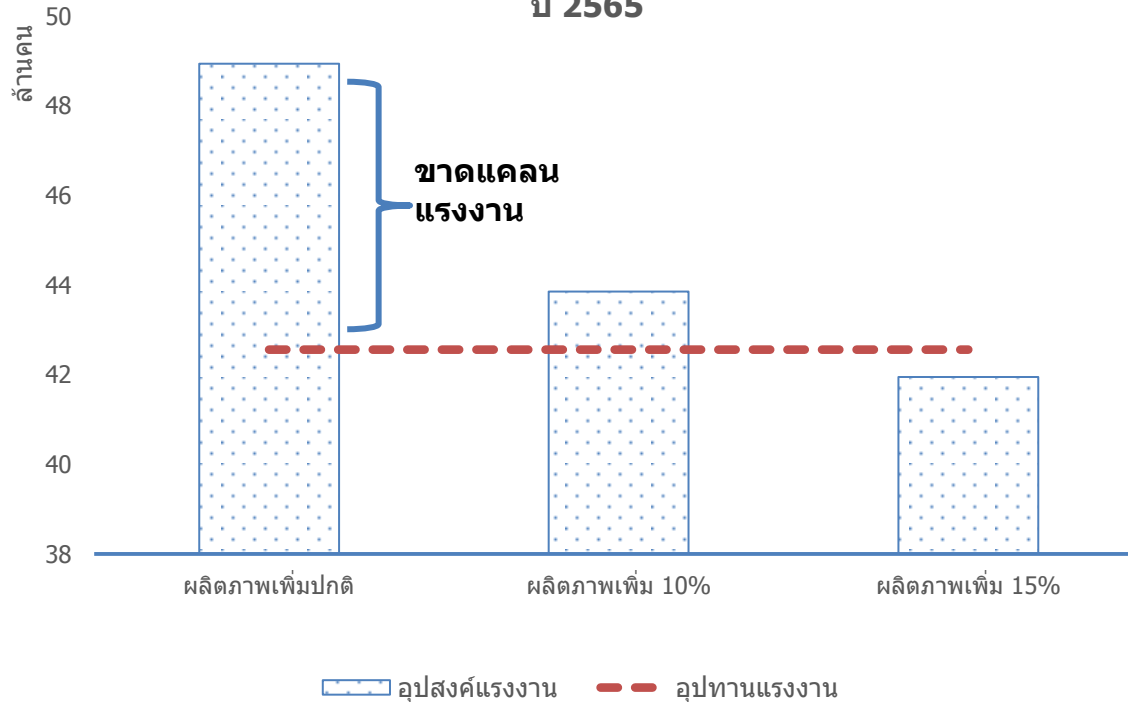

- แรงงานไทยยังมีปัญหาด้านคุณภาพแรงงาน ในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2544-2557) ผลิตภาพแรงงานไทยเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 2.9 แยกเป็นผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.4 ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 และภาคบริการเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.5 โดยที่แรงงานไทยยังขาดทักษะความรู้ ภาษา ต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ที่มา: สศช. (2558) รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสสี่ และภาพรวมปี 2557

การเพิ่มผลิตภาพแรงงานจะช่วยลดภาวะขาดแคลนแรงงานในอนาคตได้

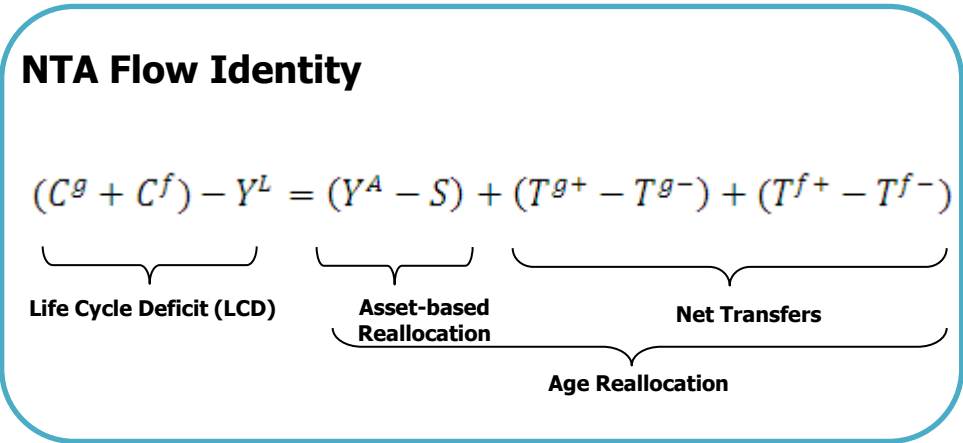
คาดประมาณอุปสงค์และอุปทานแรงงาน
ปี 2565

- โครงสร้างประชากรที่เป็นสังคมผู้สูงอายุจะส่งผลให้เกิดข้อจำกัดต่อศักยภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการหดตัวอย่างมากของกำลังแรงงานในอนาคต เนื่องจากเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ดังนั้น การเพิ่มผลิตภาพแรงงานให้เพียงพอเพื่อชดเชยกับการลดลงของกำลังแรงงานจึงเป็นนโยบายที่สำคัญเพื่อรักษาศักยภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ
- ผลการศึกษาของ TDRI และ สศอ. (2555) คาดว่า ในปี 2565 มีอุปทานแรงงาน 42.5 ล้านคน ขณะที่ความต้องการแรงงานมีถึง 48.9 ล้านคน ทำให้ขาดแคลนแรงงาน 6.4 ล้านคน แต่หากเพิ่มผลิตภาพแรงงานร้อยละ 15 จะส่งผลให้ความต้องการแรงงานลดลงเหลือไม่เกิน 42 ล้านคน และจะสามารถบรรเทาภาวะขาดแคลนแรงงานในภาพรวมได้

การขาดดุลรายได้ตลอดช่วงชีวิตจากแนวคิดบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ

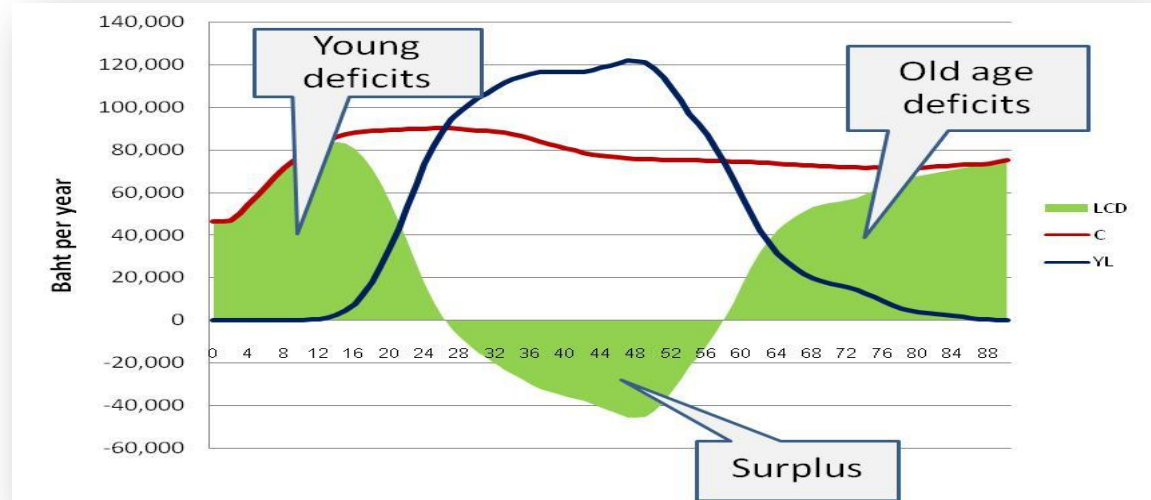
แนวคิดบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ (National Transfer Accounts: NTA): เป็นการนำมิติด้านอายุไปผนวกเข้ากับบัญชีรายได้ประชาชาติ โดยการแจกแจงการบริโภค รายได้จากแรงงาน และการโอนเงินระหว่างบุคคลวัยต่างๆ ในประเทศ ทั้งที่กระทำผ่านภาครัฐ ครัวเรือน และภาคเอกชนอื่นๆ เพื่อช่วยให้เข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และระบบการเกื้อหนุนระหว่างรุ่นในสังคม

- โดย
- Y_i^L = รายได้จากแรงงาน
 - Y_i^A = รายได้จากสินทรัพย์
 - T_i^{g+} = เงินโอนรับจากภาครัฐ
 - T_i^{f+} = เงินโอนรับจากครัวเรือน ภาคเอกชน หรือสถาบันอื่นๆ ที่มีไขภาครัฐ
 - C_i^g = การบริโภคของภาครัฐ/ ที่กระทำผ่านสถาบันภาครัฐ
 - C_i^f = การบริโภคของครัวเรือน ภาคเอกชน หรือสถาบันอื่นๆ ที่มีไขภาครัฐ/ ที่ไม่ผ่านสถาบันภาครัฐ
 - T_i^{g-} = เงินโอนจ่ายให้ภาครัฐ
 - T_i^{f-} = เงินโอนจ่ายให้ครัวเรือน ภาคเอกชน หรือสถาบันอื่นๆ ที่มีไขภาครัฐ
 - S_i = การออม

การขาดดุลงรายได้ตลอดช่วงชีวิตจากแนวคิดบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ (ต่อ)

NTA Flow Identity

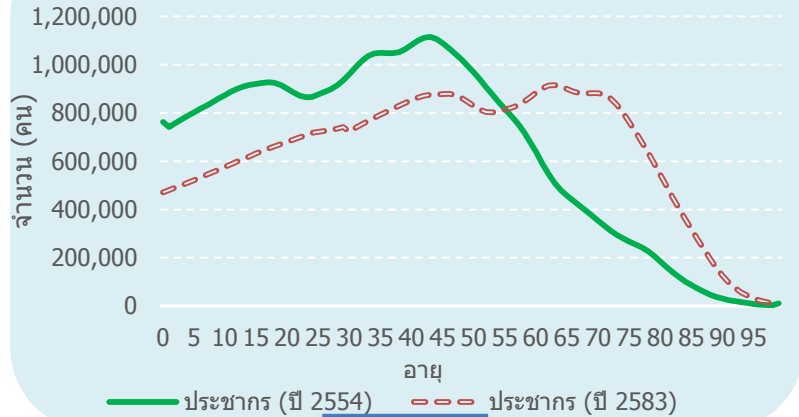

NTA ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ

- 1) “การขาดดุลงรายได้ตามอายุ (Life Cycle Deficit)” คือ ผลต่างของการใช้จ่าย/บริโภคของภาคครัวเรือนและภาครัฐ
- 2) “การถ่ายโอนระหว่างช่วงอายุ (Age Reallocation)” แสดงถึงการชดเชยการขาดดุลงรายได้ฯ โดยใช้การจัดสรรด้านสินทรัพย์ (asset-based reallocation) อาทิ การสะสม/การจำหน่ายสินทรัพย์ และการโอนสุทธิ (net transfers) ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อาทิ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และการโอนเงินจากหัวหน้าครัวเรือนไปยังสมาชิกอื่นๆ

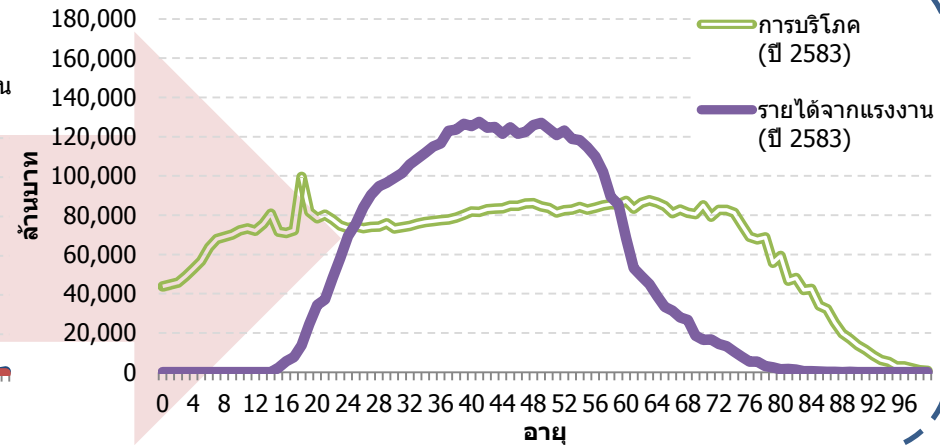
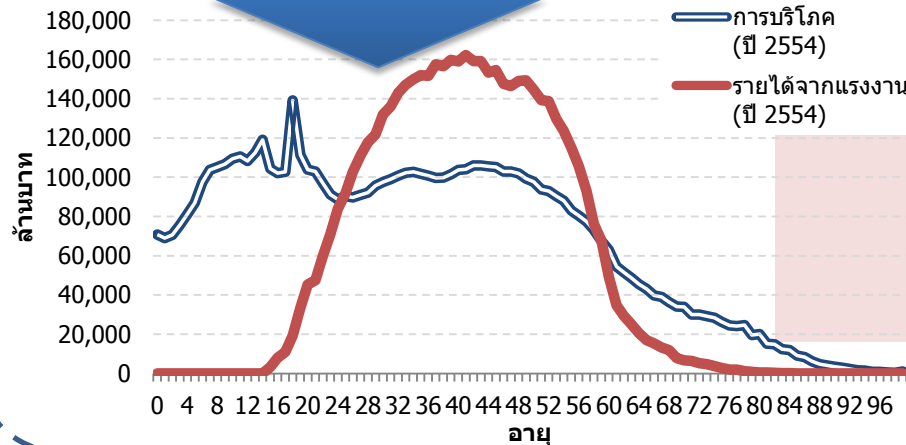
รายได้จากวัยแรงงานไม่สามารถชดเชยการบริโภคของวัยเด็กและวัยสูงอายุได้

โครงสร้างประชากร

- สัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเป็นข้อจำกัดต่อการชดเชยการขาดดุลรายได้และจัดสวัสดิการสังคมในอนาคต จากการศึกษาบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ (National Transfer Accounts: NTA) เมื่อคาดประมาณผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในปี 2583 พบว่า การเพิ่มของผู้สูงอายุจะทำให้การขาดดุลรายได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเกินดุลรายได้ของวัยทำงานไม่เพียงพอที่จะชดเชยการขาดดุลรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุและจำเป็นต้องอาศัยการชดเชยการโอนจากภาครัฐหรือจากทรัพย์สินมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึง ความสำคัญของการสร้างระบบออมและระบบสวัสดิการที่ยั่งยืนของประเทศเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

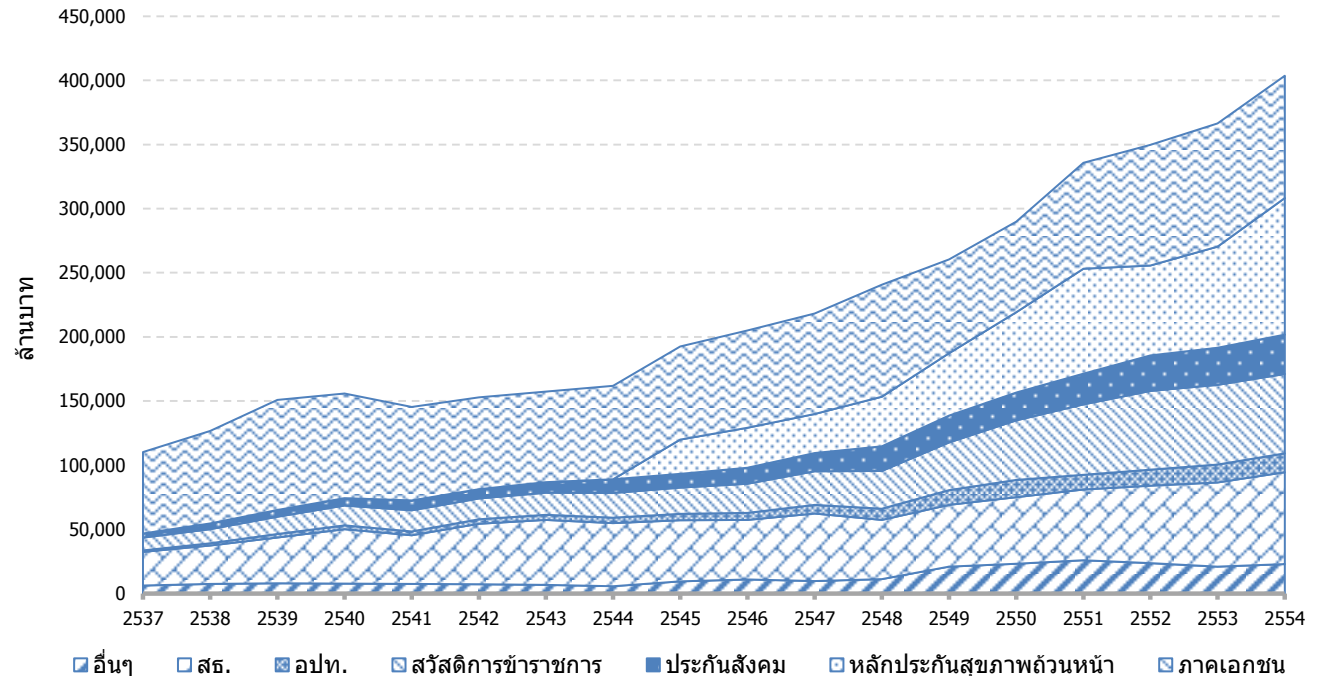
Source: NESDB. (2014) National Transfer Accounts 2011

การค่าใช้จ่ายภาครัฐด้านสุขภาพจะเพิ่มขึ้น

- **รายจ่ายด้านสุขภาพในปัจจุบัน** พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มจาก 1.1 แสนล้านบาทในปี 2537 เป็น 4.0 แสน ล้านบาท ในปี 2554 หรือเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 8.1 ต่อปี โดยมีสัดส่วนรายจ่ายภาครัฐเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 45 เป็น 77 ในช่วงเวลาเดียวกัน ขณะที่มีส่วนต่อ GDP ค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ 3.5-4 ซึ่งยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับบน (upper middle income countries) ที่ร้อยละ 6.1 (World Bank, 2013)

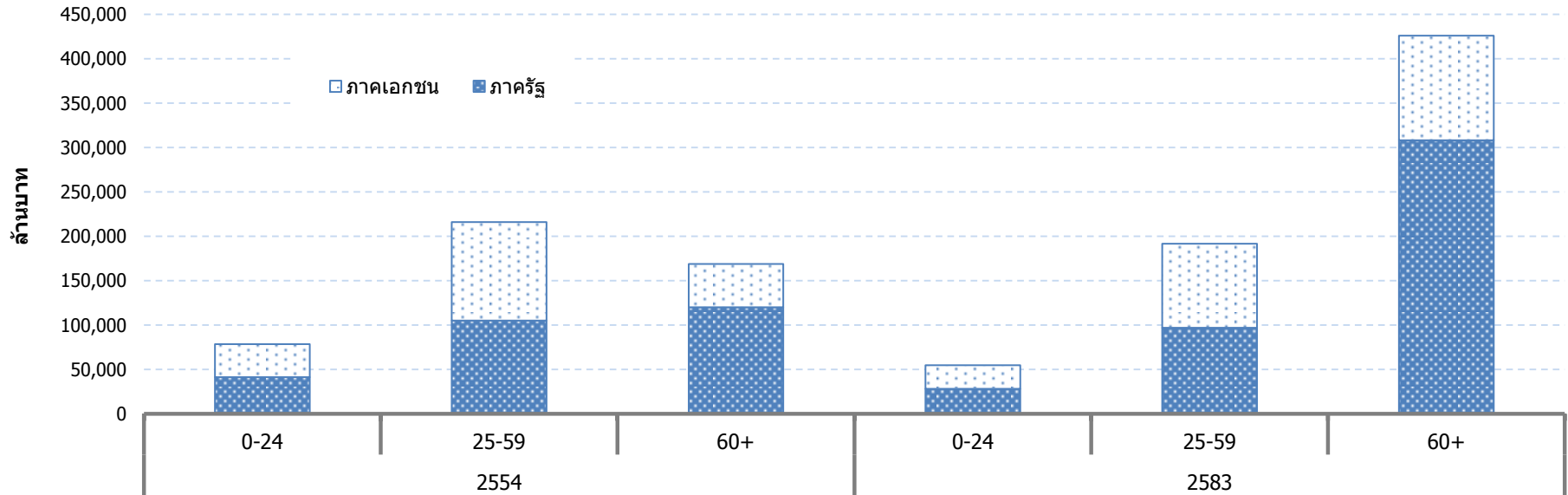
รายจ่ายด้านสุขภาพระหว่างปี 2537-2554

ที่มา: IHPP (2556)

การค่าใช้จ่ายภาครัฐด้านสุขภาพจะเพิ่มขึ้น (ต่อ)

ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพตามกลุ่มอายุระหว่างปี 2554 และ 2583

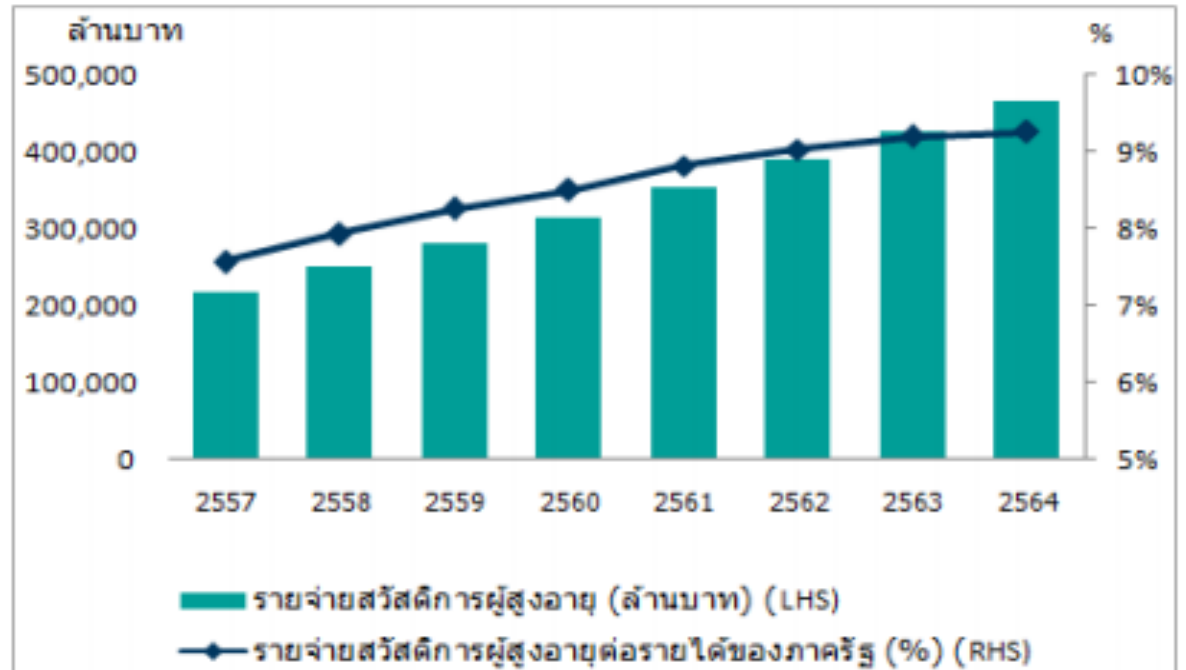
Source: NESDB. (2014) National Transfer Accounts 2011

- โครงสร้างประชากรที่เป็นสังคมผู้สูงอายุจะยิ่งเพิ่มการค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ โดยเฉพาะในวัยสูงอายุ จากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในปี 2583 พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ระหว่างปี 2554 และ 2583 ในช่วงวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ขณะที่วัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้นกว่า 2.5 เท่า เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีภาวะทุพพลภาพเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นโรคเรื้อรังที่ต้องการระบบบริการฟื้นฟูและการดูแลระยะยาว

งบประมาณในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่วัยแรงงานและวัยสูงอายุยังออมไม่เพียงพอ

- ภาครัฐต้องจัดสรรงบประมาณที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทั้งด้านที่อยู่อาศัย การบริการด้านสุขภาพ/การดูแล การประกันสุขภาพ โดยเฉพาะหลักประกันรายได้เพื่อรองรับวัยเกษียณ
- รัฐบาลมีความเสี่ยงทางการคลังในอนาคต จากประมาณการงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุและแหล่งที่มาของเงิน พบว่า รัฐบาลต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้น 2 เท่า จากปี 2556 – 2564 โดยรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุในปี 2557 จะอยู่ที่ 2.17 แสนล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 4.64 แสนล้านบาท ในปี 2564 ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงกว่ารายได้ภาครัฐ

ประมาณการรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุ และสัดส่วนต่อรายได้ของภาครัฐ

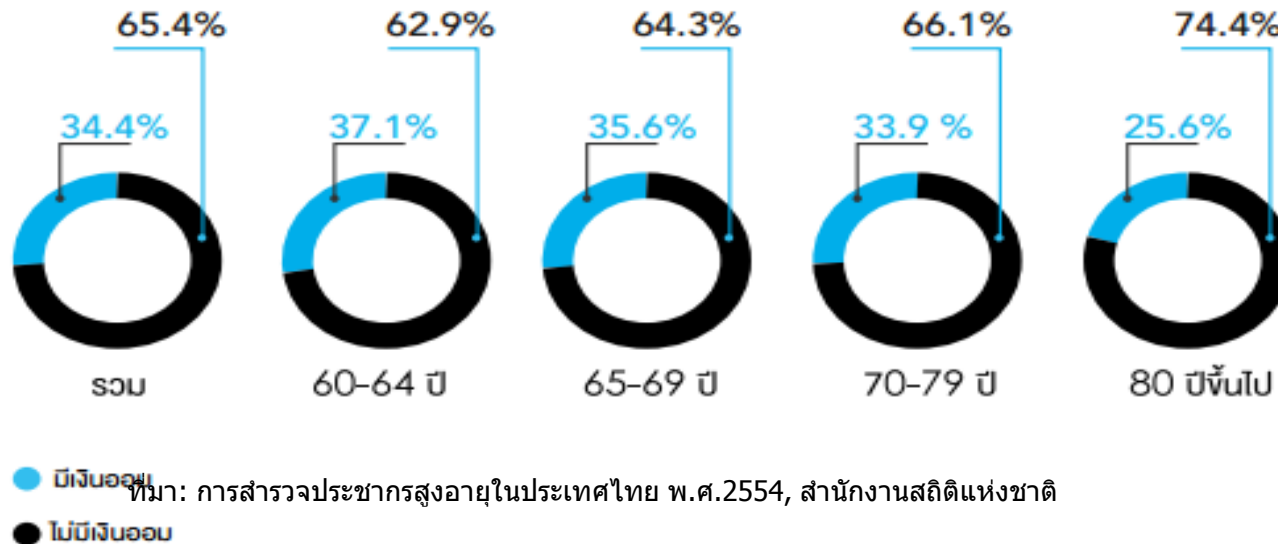

ที่มา: การประมาณการงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุและแหล่งที่มาของเงิน, TDRI และสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, มี.ค. 55

คนไทยขาดการเตรียมความพร้อมทางการเงินสำหรับวัยเกษียณ

- คนไทยขาดการเตรียมความพร้อมทางการเงินสำหรับวัยเกษียณ จากรายงานการศึกษาโครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ.2550-2554) พบว่า วัยแรงงานมากกว่า 2 ใน 5 ยังไม่มีการออมเพื่อวัยเกษียณ ขณะที่การสำรวจประชากรผู้สูงอายุไทยพบว่า ผู้สูงอายุ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 65.4 ไม่มีเงินออม และผู้สูงอายุวัยปลายมีการออมน้อยที่สุด โดยกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป ไม่มีเงินออมเลยถึงร้อยละ 74.4 แสดงถึงความไม่มั่นคงทางรายได้และอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในอนาคต

อัตราส่วนผู้สูงอายุ จำแนกตามการออมและกลุ่มอายุ

ที่มา: การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2554, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กับการเป็นสังคมสูงวัยไปด้วยกันได้หรือไม่

1

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

2

นัยสำคัญจากการเป็นสังคมสูงวัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2.1 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

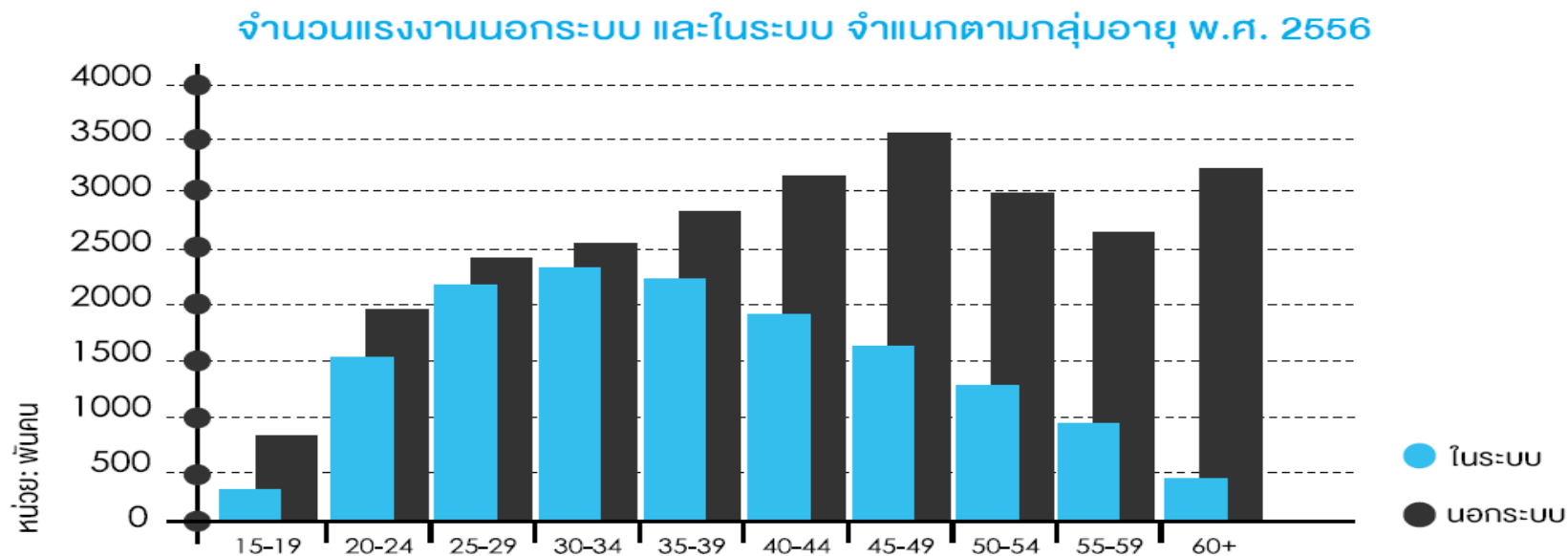
2.2 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านสังคม

3

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรองรับการเป็นสังคมสูงวัย

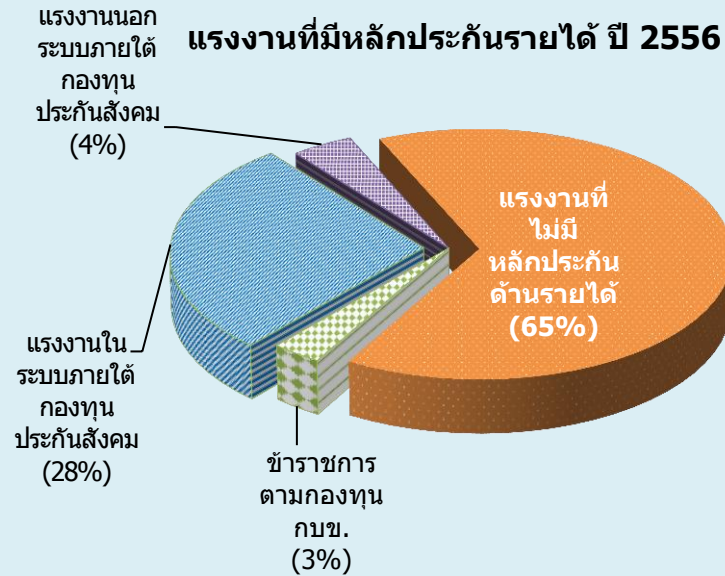
ความเหลื่อมล้ำในการเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้สูงอายุ

- ตลาดแรงงานยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ แรงงานอายุ 60 ปีขึ้นไป 3.5 ล้านคน มีเพียงร้อยละ 9.2 ที่ทำงานในระบบ ขณะที่กว่าร้อยละ 90.8 ทำงานนอกระบบ เช่น เกษตรกรรม ประมง งานขาย และงานฝีมือต่างๆ ซึ่งประสบกับปัญหาจากการทำงาน อาทิ ค่าตอบแทน การจ้างงานไม่ต่อเนื่อง และไม่มีสวัสดิการ แตกต่างกับแรงงานวัยอื่นที่มีโอกาสทำงานในระบบที่มีความมั่นคงทางรายได้และสวัสดิการมากกว่า

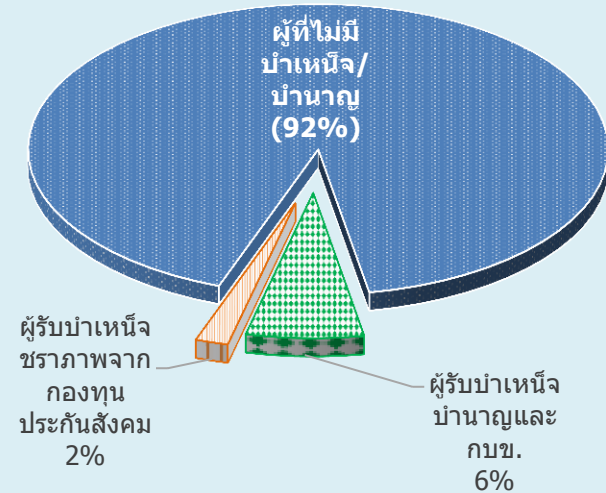

ที่มา มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2557) สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2556

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงหลักประกันรายได้

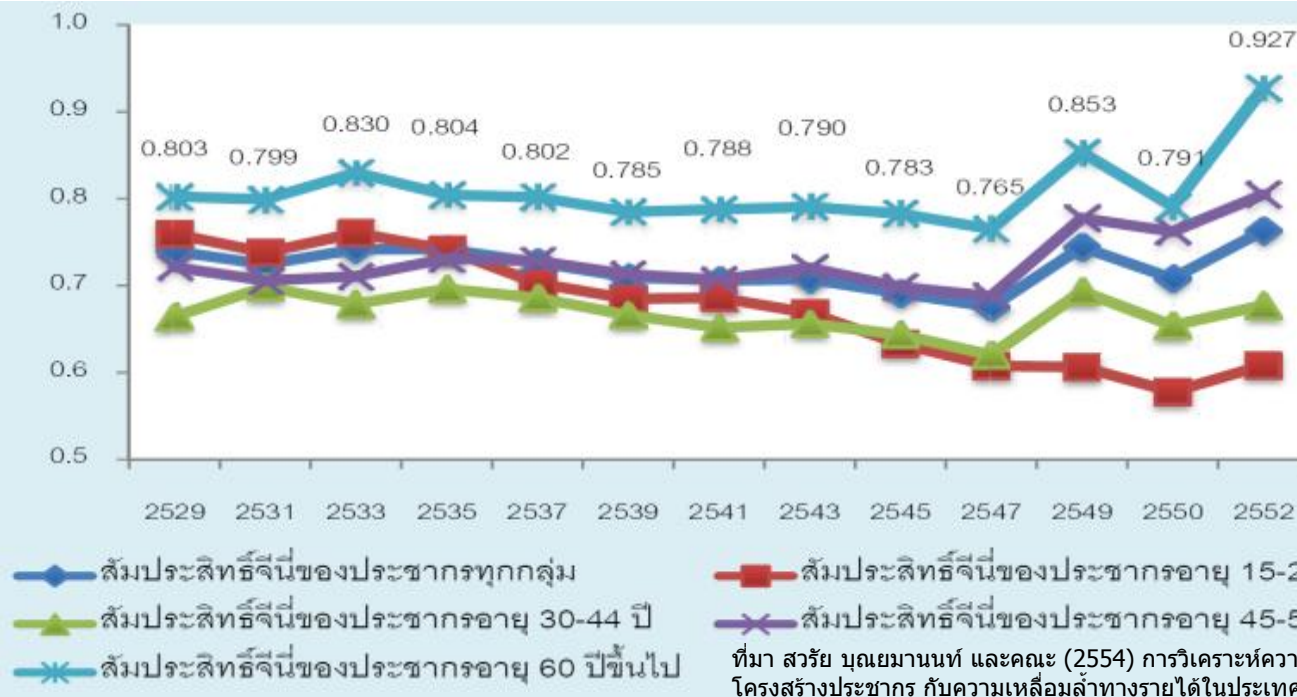
ผู้สูงอายุที่ได้รับบำเหน็จบำนาญ ปี 2556

ที่มา มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2557) สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2556

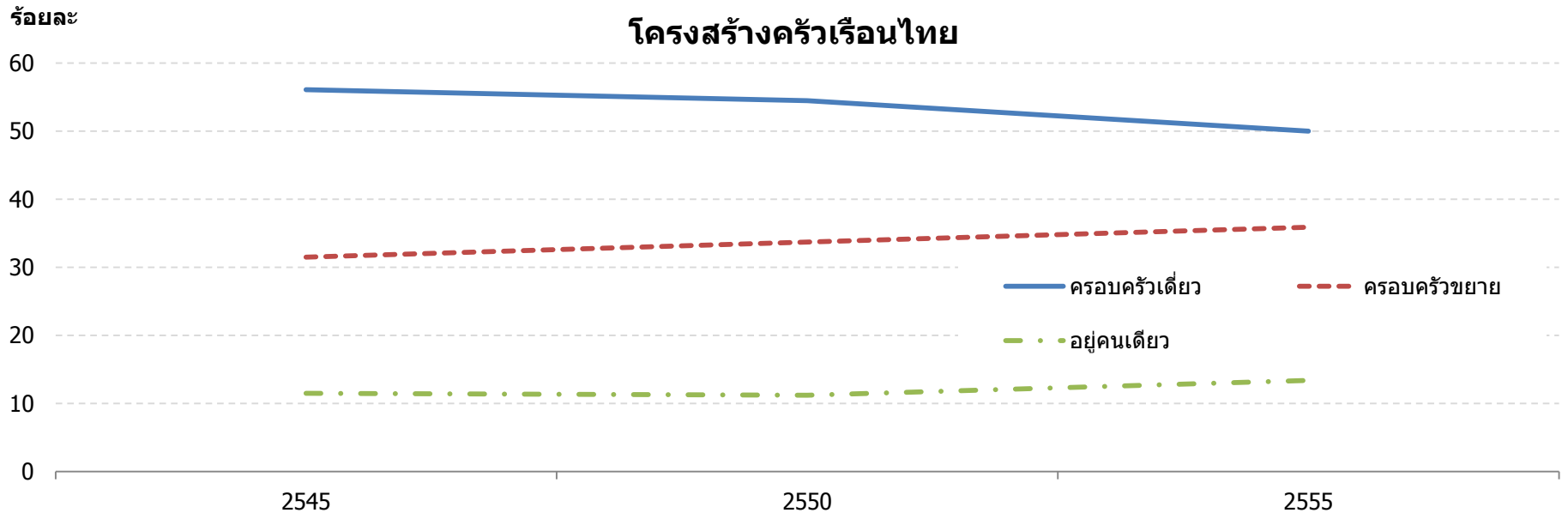
- หลักประกันรายได้หลังเกษียณอายุยังไม่ครอบคลุมวัยแรงงานและผู้สูงอายุทั้งหมด** ในปี 2556 ผู้สูงอายุที่ได้รับบำเหน็จบำนาญราชการและบำเหน็จจากกองทุนประกันสังคมเพียงร้อยละ 8.4 แสดงถึงผู้สูงอายุส่วนน้อยที่มีหลักประกันรายได้ นอกเหนือจากเบี้ยยังชีพ ขณะที่วัยแรงงานเพียงร้อยละ 35 ที่มีหลักประกันรายได้หลังเกษียณอายุ ดังนั้น กลุ่มแรงงานและผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ไม่มีหลักทางรายได้ยามเกษียณอายุ จึงสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในอนาคต

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงหลักประกันรายได้ (ต่อ)

- วัยสูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงที่สุดและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) พบว่า ประชากรวัยสูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างทางรายได้มากที่สุด เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่ได้มีการออมที่เพียงพอและต้องพึ่งพารายได้จากบุคคลอื่น ขณะที่มีส่วนน้อยที่สามารถมีโอกาในการทำงานและสะสมทรัพย์สินไว้จำนวนมาก ดังนั้น การมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยไม่ได้เตรียมความพร้อมทั้งการออม โอกาสการทำงาน และสวัสดิการในยามเกษียณอายุ จึงมีแนวโน้มที่จะทำให้ความเหลื่อมล้ำมีความรุนแรงขึ้น

รูปแบบครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุโดดเดี่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

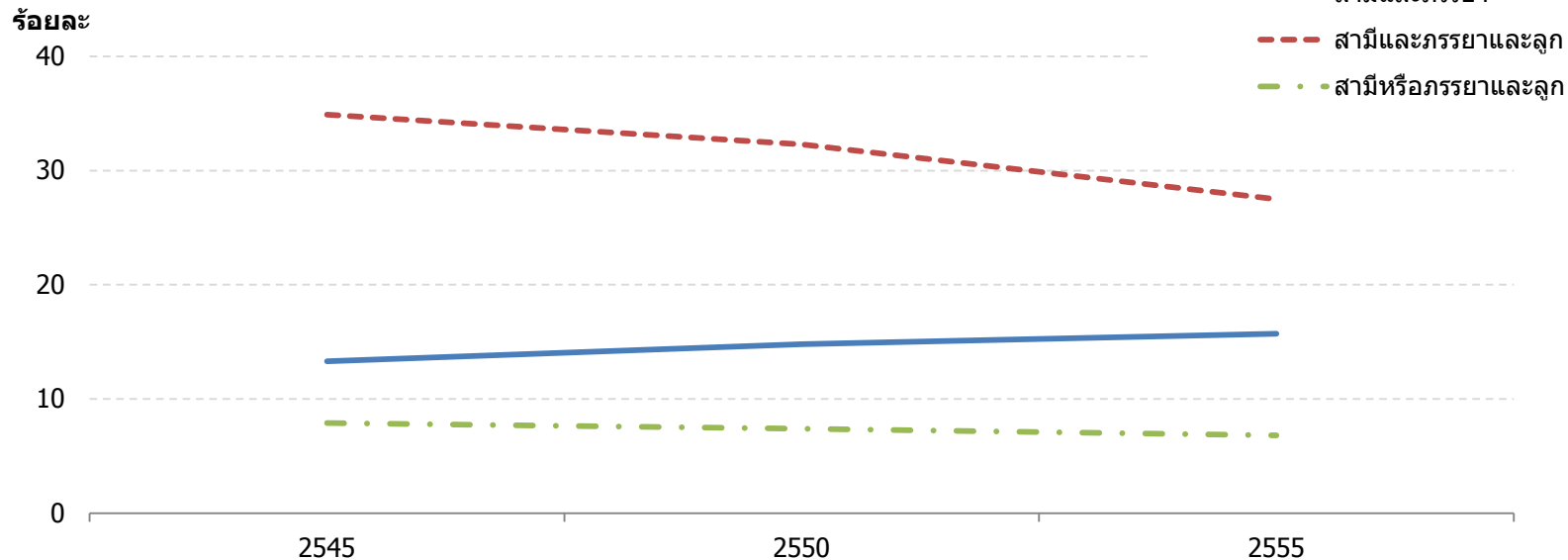
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556

- ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว แต่มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ จากร้อยละ 56.1 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 50.0 ในปี 2555 ขณะที่ครอบครัวขยายที่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอยู่ด้วยกัน (สามี/ภรรยา/บุตร/ป้าตายาย/ญาติ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 29.9 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 33.9 ในปี 2555 ขณะที่ผู้ที่อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย
- คู่สมรสตัดสินใจย้ายถิ่นเพื่อหางานทำในเขตเมืองโดยให้ลูกอยู่กับป้าตายาย เนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ครอบครัวข้ามรุ่นมีมากขึ้น และอาจก่อให้เกิดปัญหาเด็กขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ อีกทั้ง ส่งผลให้ขาดวัยแรงงานดูแลผู้สูงอายุ สะท้อนถึงครอบครัวมีบทบาทในการดูแลสมาชิกลดน้อยลง และอาจกระทบต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิก

รูปแบบครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุโดดเดี่ยวนั้นแนวโน้มเพิ่มขึ้น (ต่อ)

- **ครอบครัวเดี่ยวที่อยู่ครบทั้งสามีภรรยาและลูกลดลงอย่างเห็นได้ชัด** จากร้อยละ 34.9 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 27.5 ในปี 2555 เช่นเดียวกับครอบครัวที่อยู่เฉพาะสามีหรือภรรยาและลูก **ส่วนครอบครัวที่อยู่เฉพาะสามีและภรรยากลับเพิ่มขึ้น** จากร้อยละ 13.3 เป็นร้อยละ 15.7 ในปี 2555
- การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันส่งผลให้**คู่สมรสตัดสินใจมีบุตรน้อยลง รวมทั้งการครองโสดเพิ่มมากขึ้น** ผู้สูงอายุที่โดดเดี่ยวจึงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต

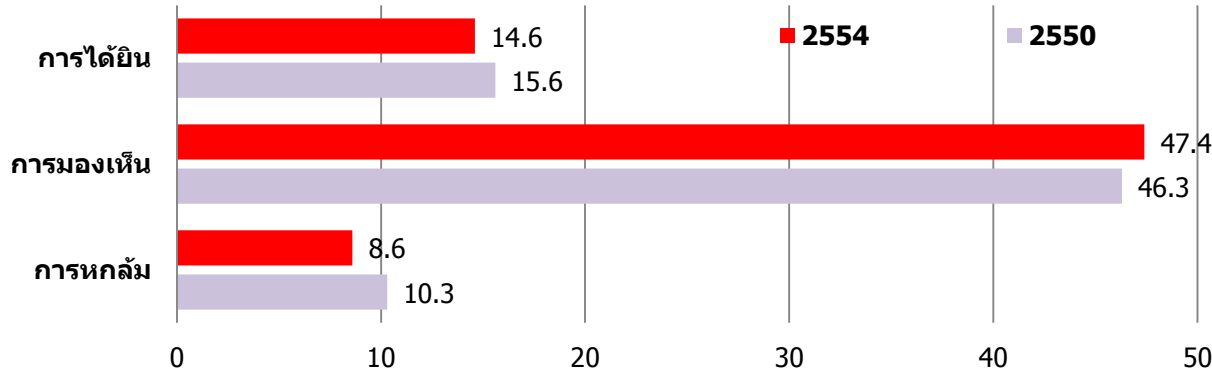
ลักษณะการอยู่อาศัยของครอบครัวเดี่ยว

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556

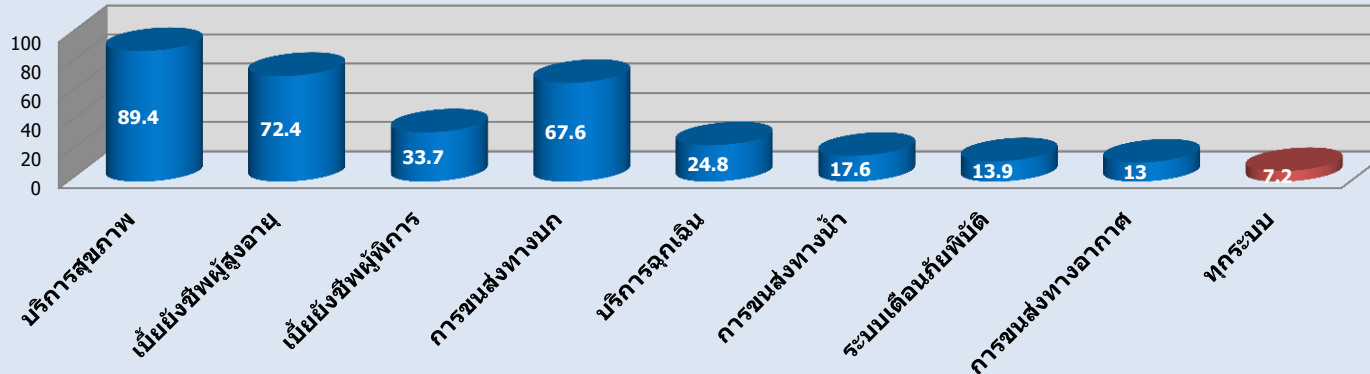
ความต้องการโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย

ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพในด้านต่างๆ

ที่มา Knodel, J., Chayovan, N. and Prachuabmoh, V. (2013)
The Changing Well-being of Thai Elderly: An update from the 2011 Survey of Older Persons in Thailand.

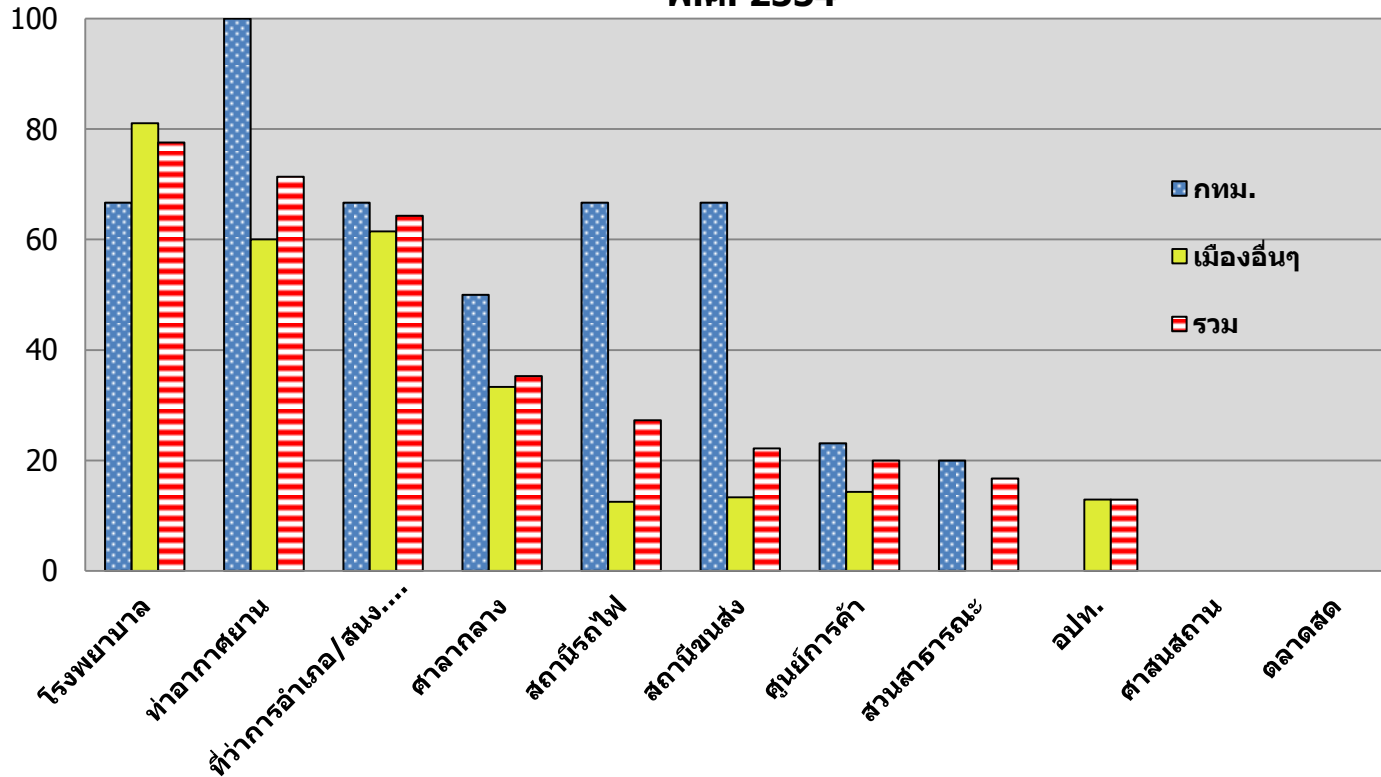
ร้อยละของผู้สูงอายุที่พึงพอใจต่อระบบบริการสาธารณะของรัฐ พ.ศ. 2554

- ระบบบริการและพื้นที่สาธารณะยังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุสมรรถภาพทางกายที่เสื่อมถอยลงทั้งด้านการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ ทำให้มีความจำเป็นในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบกิจกรรมในสังคมของผู้สูงอายุมากขึ้น โดยมีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 7.2 ที่พึงพอใจในระบบบริการสาธารณะทุกระบบ นอกจากนี้สถานที่สาธารณะส่วนใหญ่ไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุได้แก่ ทางลาด บันไดมีราวจับหรือบันไดเลื่อนหรือลิฟต์ และห้องสุขาที่สามารถใช้งานได้จริง

ความต้องการโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย (ต่อ)

สัดส่วนการมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในสถานที่สาธารณะ
พ.ศ. 2554

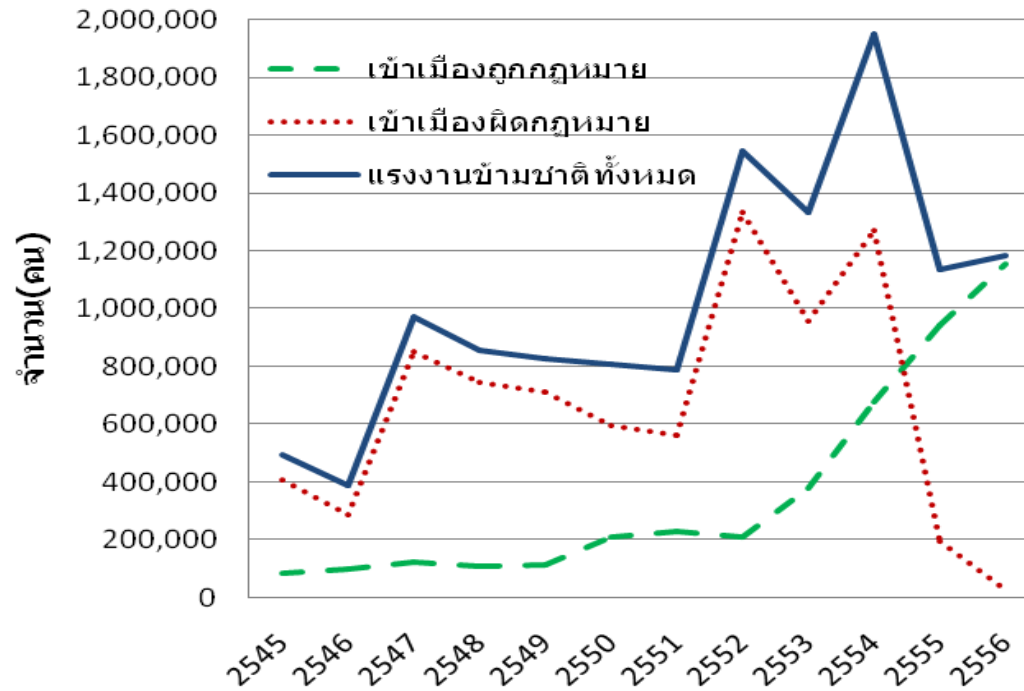

- โครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบันไม่สนับสนุนต่อการมีสุขภาพที่ดีของผู้สูงวัย โดยเฉพาะการพึ่งตนเองในชีวิตประจำวัน การเข้าถึงบริการสาธารณะที่จำเป็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงวัย เช่น การทำงาน การรวมกลุ่มทางสังคม การเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจในระดับต่างๆ

ที่มา รายงานการศึกษาโครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554).

การเพิ่มขึ้นของแรงงานข้ามชาติส่งผลกระทบต่อการจัดสรรทรัพยากรและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

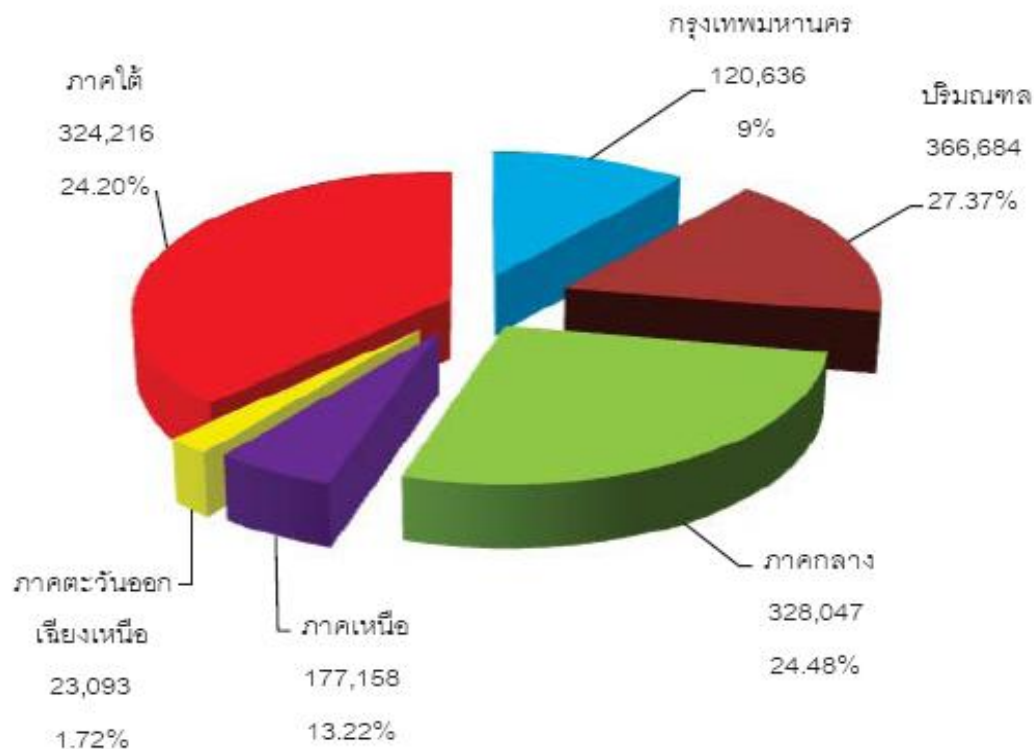
จำนวนแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานพ.ศ.2545-2556

- กำลังแรงงานที่ลดลงทำให้ไทยต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการจัดสรรทรัพยากรและสวัสดิการต่างๆ ปัจจุบันพบว่า มีแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 826,399 คนในปี 2549 เป็น 1,339,834 คนในปี 2557 ซึ่งจากปริมาณแรงงานข้ามชาติที่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อการจัดสรรทรัพยากรทั้งด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา และสวัสดิการอื่นๆ ที่เพิ่มมากขึ้น

แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาส่งผลให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรม

จำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตจําแนกรายภาค 2557

- **สังคมพหุวัฒนธรรม** การอพยพย้ายถิ่น การรวมกลุ่มของแรงงานต่างชาติ จะก่อให้เกิดการนำเอาวัฒนธรรมต้นทางผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของแรงงานข้ามชาติในภาคกลาง ร้อยละ 24.48 และภาคใต้ร้อยละ 24.20
- **สังคมไทยยังคงขาดความตื่นตัวในการเรียนรู้วัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้าน** พบว่าคนไทยเพียงร้อยละ 25 เท่านั้นที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยอยู่ในอันดับที่ 5 จากประเทศสมาชิกทั้งหมด ขณะที่อันดับ 1 คือ มาเลเซีย สูงถึงร้อยละ 56 (รายงานผลการสำรวจความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนด้าน "ความเข้าใจอันดีต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน" (Survey on ASEAN Community Building , กระทรวงการต่างประเทศ 2555)

สรุปนโยบายสำคัญของการเป็นสังคมผู้สูงอายุ

ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กับการเป็นสังคมสูงวัยไปด้วยกันได้หรือไม่

1

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

2

นัยสำคัญจากการเป็นสังคมสูงวัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

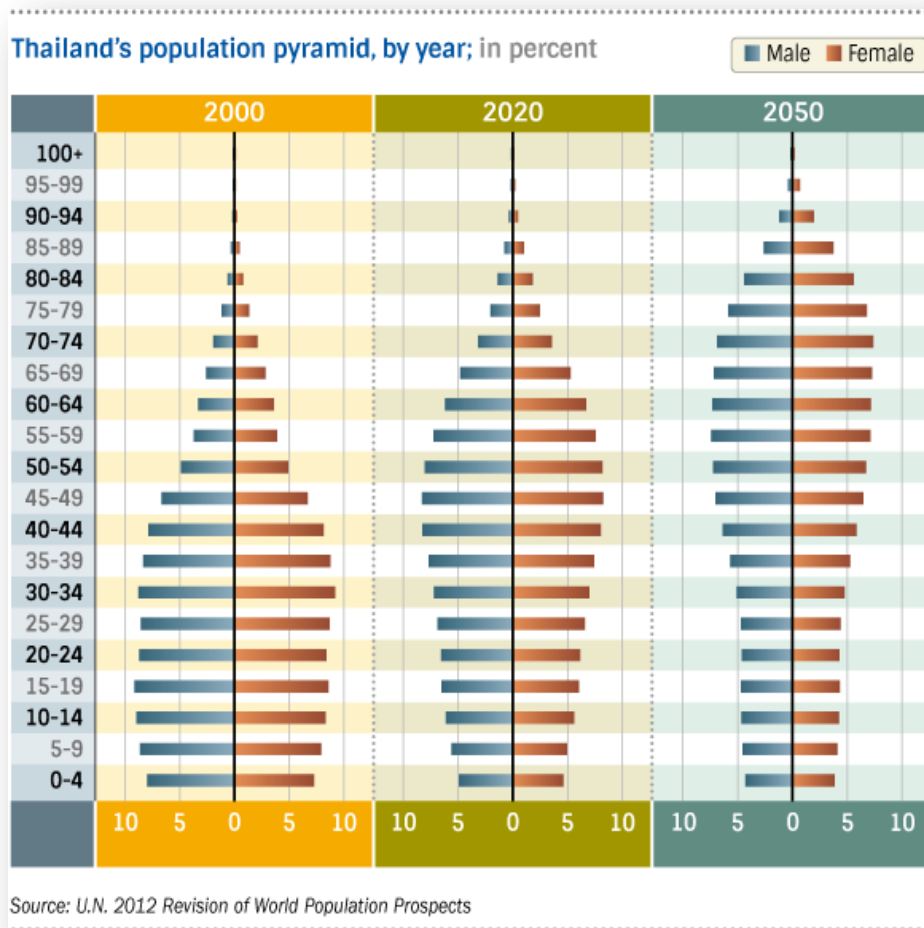
2.1 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

2.2 การเป็นสังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านสังคม

3

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรองรับการเป็นสังคมสูงวัย

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรองรับการเป็นสังคมสูงวัย

การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยการ
สร้างมูลค่าเพิ่มจากการวิจัยและพัฒนา และการ
สร้างนวัตกรรม

สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจจากการเข้าสู่สังคมสูงวัย

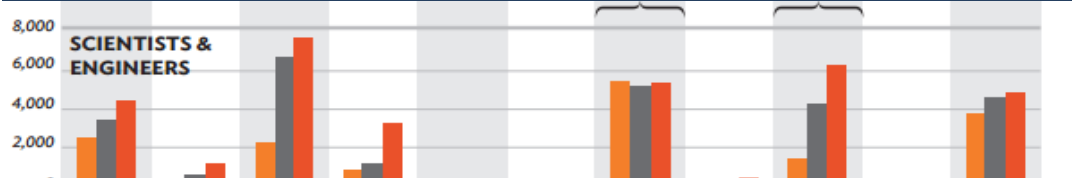
การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมที่
เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ
Age – friendly city

เตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงอายุทุกช่วงวัย

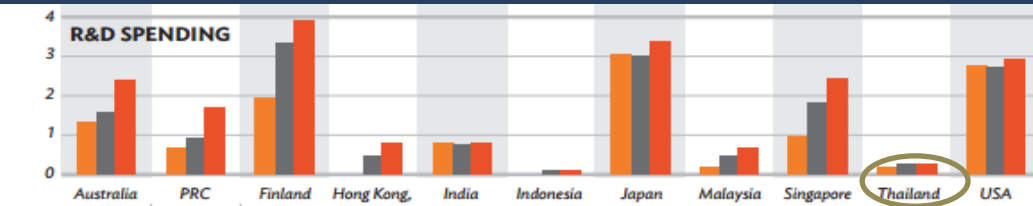
สร้างความเป็นพลเมืองอาเซียนรองรับสังคม
พหุวัฒนธรรม

การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการวิจัยและพัฒนา และการสร้างนวัตกรรม

นักวิทยาศาสตร์และวิศวกรต่อประชากรล้านคน

ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP

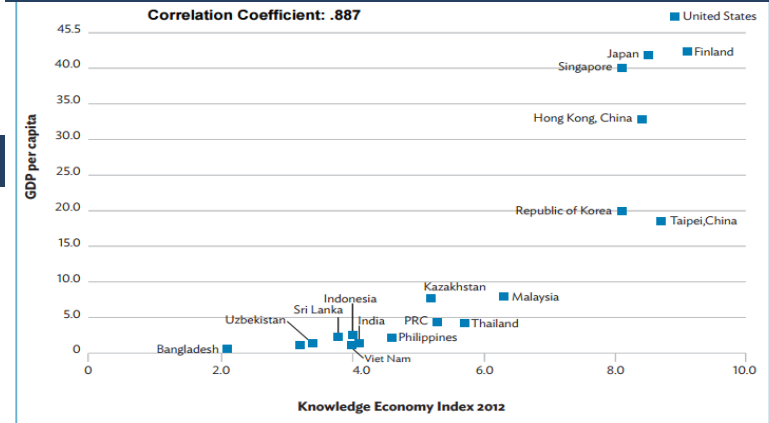
Emerging economies in Asia perform way below advanced economies in relation to R&D activities. Other than PRC, no emerging Asian economies have R&D investment of 1.5% of GDP—and that is still half the level of relative investment in Japan or the US. There is need to increase investment in R&D and address the efficient and effective use of R&D and its speedy commercialization.

SOURCES: National statistics bureaus, Economist Intelligence Unit

1990

ที่มา ADB. (2014) Innovative Asia: Advancing the Knowledge-Based Economy.

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง Knowledge Economy Index* และ GDP

GDP = gross domestic product, PRC = People's Republic of China.
Source: World Bank World Development Indicators Database.

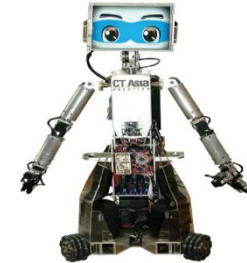
*ประมวลจากปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างและการใช้ขององค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจและโครงสร้างเชิงสถาบัน ทรัพยากรมนุษย์ ระบบนวัตกรรม และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

- ยกระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยสร้างมูลค่าเพิ่มต่อหัว ด้วยการมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่มีสิทธิบัตรเป็นของตนเอง เพิ่มการลงทุนด้าน R&D ให้เป็นอย่างน้อย 1%/GDP รวมทั้งเร่งผลิตนักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์ที่มีคุณภาพให้เป็นสัดส่วนมากขึ้น
- สนับสนุนการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เช่น เกษตร อาหาร การแพทย์และสาธารณสุข วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
- พัฒนาระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม ได้แก่ กลไกความคุ้มครองของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ฐานข้อมูลการวิจัยและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องปฏิบัติการ เครือข่าย ICT การให้บริการแบบ e-government เป็นต้น

การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจจากการเข้าสู่สังคมสูงวัย

- **การเจาะตลาดเฉพาะกลุ่ม (niche market)**
โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากจะส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาสินค้าและบริการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งขนาดตลาดในหลายประเทศยังไม่ใหญ่ แต่มีมูลค่าสูง และเป็นตลาดที่มีแนวโน้มเติบโตสูงในอนาคต โดยควรส่งเสริมการวิจัยตลาด และพัฒนานวัตกรรมทางสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ
- **ธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ** เช่น ธุรกิจบริการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ และธุรกิจบริการสุขภาพ โดยเฉพาะบริการสปา นวดแผนไทย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นอกจากนี้ จากข้อมูลกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมพบว่า อุตสาหกรรมที่มีศักยภาพได้แก่ อาหารแปรรูป โดยเฉพาะอาหารเพื่อสุขภาพ เฟอ์นิเจอร์ อุตสาหกรรมสินค้าไลฟ์สไตล์โดยเฉพาะเครื่องสำอางจากสมุนไพร เครื่องมือที่ใช้ทางการแพทย์ และวัสดุก่อสร้างสำหรับผู้สูงอายุ

หุ่นยนต์เพื่อการเฝ้าและ
ติดต่อสื่อสารกับญาติหรือ
แพทย์ โดยใช้ WiFi

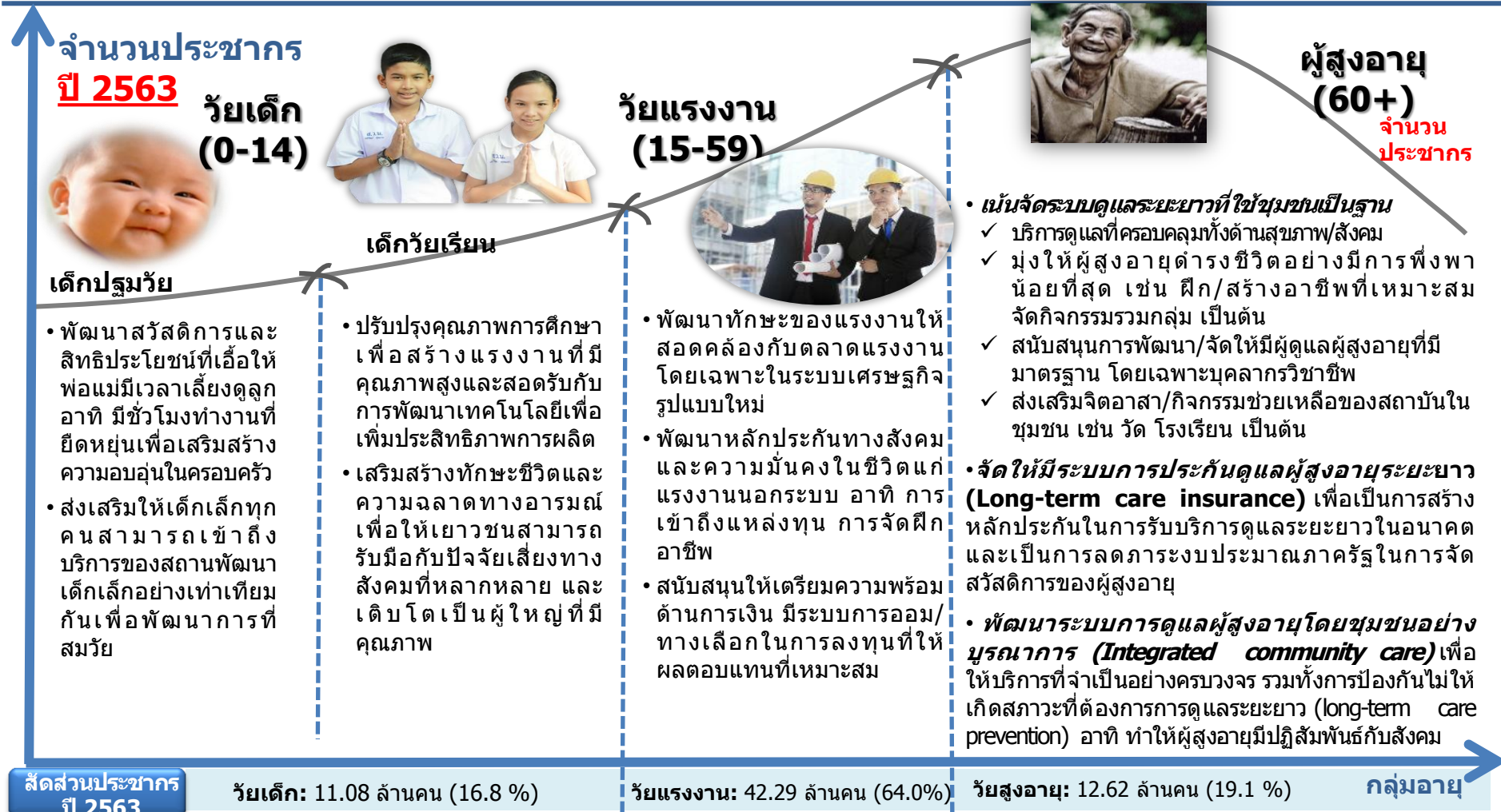
อ่างอาบน้ำพร้อมที่เปิด
ปิด และที่นั่งสำหรับผู้
ใช้รถเข็น

เครื่องช่วยพยุงตัว ที่สามารถ
พับเก็บได้ ซึ่งมีน้ำหนักเบา
และล้อที่ช่วยในการเคลื่อนที่

* ตัวอย่างสินค้าจากโครงการตลาดสินค้าผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

เตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงอายุในทุกช่วงวัย

Age-friendly city

WHO ได้จัดทำแนวทางเพื่อพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ โดยมี 8 ประเด็นหลักที่ให้ความสำคัญ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการเพื่อให้เป็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

ด้านกายภาพ เพื่อความปลอดภัยและลดความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บ เช่น การคมนาคมขนส่ง ที่ออกแบบโดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ราคาเหมาะสม สว่างพื้นที่ บริการให้เฉพาะผู้สูงอายุ *ที่อยู่อาศัย* มีบริการปรับปรุงบ้าน *พื้นที่สาธารณะ* ที่รวมอยู่บริเวณใกล้เคียงและเข้าถึงง่าย มีเครื่องหมายชัดเจน ทางม้าลายที่มีระยะเวลานานพอในการเดินข้าม

ด้านการมีส่วนร่วมและยอมรับทางสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคม และมีสภาวะอารมณ์และจิตใจที่ดี โดยเฉพาะการให้ความสำคัญในกิจกรรมสังคมต่างๆ มีบริการผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการทั้งเชิงเศรษฐกิจและพาณิชย์ การพัฒนาศักยภาพเพื่อให้เกิดการจ้างงาน การมีงานอาสาสมัครที่เหมาะสมกับความสามารถผู้สูงอายุ การฝึกอบรมหลังเกษียณ การเผยแพร่เรื่องราวของผู้สูงอายุในที่สาธารณะในแง่บวก

ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมและสุขภาพอนามัย โดยจัดบริการทางสังคมที่ครอบคลุมทั่วถึง โดยเฉพาะบริการด้านสุขภาพที่พอเพียง เข้าถึงง่าย มีระบบดูแลสุขภาพที่บ้าน มีการให้ข้อมูลสุขภาพที่เข้าถึงง่าย มีแผนฉุกเฉินในชุมชน มีการสื่อสาร/ให้ข้อมูลด้านสิทธิบริการแก่ผู้สูงอายุ จัดทำสิ่งพิมพ์/ป้ายประกาศที่ตัวอักษรมีขนาดใหญ่ มีบริการทางโทรศัพท์ที่ให้คำแนะนำอย่างซ้ำๆ และชัดเจน

ตัวอย่างการดำเนินงานของประเทศไทย: ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

กรมอนามัยร่วมมือกับเทศบาลนครนนทบุรี จ.นนทบุรี และเมืองพัทยา จ.ชลบุรี จัดทำโครงการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ : Age-friendly Cities ในปี 2557 ให้เป็นพื้นที่นำร่อง เช่น เทศบาลนครนนทบุรี มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อจัดกิจกรรมที่หลากหลายแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น

ตัวอย่างการดำเนินงานของประเทศไทย: ศูนย์สวัสดิการสังคม Camellia

ศูนย์สวัสดิการสังคม Camellia เขตโกโต เมืองโตเกียว

สำหรับประเทศไทยได้มีการดำเนินงานโดยภาคเอกชน จัดตั้งศูนย์สวัสดิการสังคม ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ เช่น

- (1) ดูแลพิเศษสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
- (2) ดูแลระยะสั้น เพื่อให้ผู้ดูแลหลักได้พัก
- (3) ดูแลเป็นกลุ่มแก่ผู้สูงอายุที่เป็นโรคสมองเสื่อม
- (4) ดูแลแบบเข้าไป-เย็นกลับ
- (5) บริการเยี่ยมบ้านเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในการทำกิจวัตรประจำวัน
- (6) จัดพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุทำกิจกรรมต่างๆ

“ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นสังคม ซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีความยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน มีพลวัตร และเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอาเซียน”

- ส่งเสริมกระบวนการจัดการวัฒนธรรมที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์ ผ่านระบบการศึกษา สื่อสาธารณะ ความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม และยอมรับอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียน ทั้งความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม มองเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ตนเอง หลีกเลี่ยงการสร้างความเกลียดชังจากประวัติศาสตร์และการเลือกปฏิบัติ

ประเด็นสำคัญในการดำเนินการ

- ❖ ปรับปรุงหลักสูตร/สื่อสาธารณะ ให้หลีกเลี่ยงการสร้างความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ ส่งเสริมการสร้างภาพให้เห็นลักษณะ “รวม” และ “เฉพาะ” ของประวัติศาสตร์
- ❖ หลีกเลี่ยงการประทับตราทางวัฒนธรรมจากภาพลักษณ์ภายนอก มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจและปรับทัศนคติที่ดีต่อแรงงานข้ามชาติ
- ❖ ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างประเทศทั้งในระดับรัฐบาล องค์กร ประชาชน ผ่านกิจกรรมทางสังคมต่างๆ อาทิ ความร่วมมือด้านกฎหมาย การศึกษา และกิจกรรมทางสังคม เช่น กีฬา ดนตรี วัฒนธรรม เป็นต้น

- พัฒนาระบบรองรับแรงงานข้ามชาติ จัดสวัสดิการพื้นฐานด้านศึกษา สาธารณสุข ศาสนา การมีงานทำ ฯลฯ เปิดพื้นที่ทางสังคมในการสื่อสารทางวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีเอกภาพของประชาชนทุกชาติ

ประเด็นสำคัญในการดำเนินการ

- ❖ จัดการศึกษาพื้นฐานที่ครอบคลุมเยาวชนต่างชาติตามหลักสากล
- ❖ ปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่ มีการเรียนการสอนแบบทวิภาษาอย่างเหมาะสม
- ❖ บังคับใช้ระบบประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติอย่างจริงจัง
- ❖ ส่งเสริมการมีภาษาที่หลากหลายในบริการสาธารณะ

www.nesdb.go.th